

1993-12

þÿ « ^ À ± 1 1/2 ¿ Â » À Á ¿ Â Ä ¿ 1/2 Ä 1 1/4 Î 1/4 µ

Manitakis, Antonis

þÿ "10.3 ¿ Á 10 ì Â £ í » » ¿ 3 ¿ Â ~ µ Ã Ã ± » ¿ 1/2 - 0 · Â

<http://hdl.handle.net/11728/6667>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

νική συνύπαρξη ως ιδιαίτερη μορφή της ταξικής πάλης και τοποθετεί την πολιτική της ΕΣΔΔ σε νέα, καθάρια ουμανιστική και πλανητική βάση.

Στις πρώτες συναντήσεις που είχε με τον αμερικανό πρόεδρο Ρήγκαν στο Ρείκιαβικ και στη Γενεύη αποσπά συμφωνία για την απαγόρευση των πυρηνικών δοκιμών. Το Δεκέμβριο του 1987 υπογράφει στην Ουάσιγκτον τη συμφωνία εξάλειψης των πυραύλων μέσου και μικρού βεληνικού, ενώ στις 7 Δεκεμβρίου του 1988, μιλώντας στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών, δηλώνει την πρόθεσή του να θέσει τέρμα οριστικό στον ψυχρό πόλεμο και υπόσχεται μείωση μονομερή των συμβατικών δυνάμεων της χώρας του. Τον επόμενο χρόνο, στη συνάντησή της Μάλτας με τον Πρόεδρο Μπους, υπόσχεται την απόσυρση των σοβιετικών στρατευμάτων από την ανατολική Ευρώπη, ενώ λίγο πριν από την εγκατάλειψη της εξουσίας το 1991 επιτυγχάνει συμφωνία για τη μείωση των συμβατικών δυνάμεων στην Ευρώπη.

Πνευματικός πατέρας της ιδέας του «κοινού ευρωπαϊκού σπιτιού», ο άνθρωπος που έσπασε οριστικά και αμετάκλητα τους πάγους του ψυχρού πολέμου και άνοιξε μια νέα σελίδα στις διεθνείς σχέσεις επιβραβεύτηκε, για τη συμβολή του στην παγκόσμια ειρήνη, με την απονομή, τον Οκτώβριο του 1991, του Βραβείου Νόμπελ.

Η πολιτική του Γκορμπατσώφ δεν απάλλαξε βέβαια τον κόσμο από την κατάρα του πολέμου, πώς θα μπορούσε άλλωστε να το κάνει, χωρίς αυτό να σημαίνει το τέλος της ιστορίας. Η κατάρρευση άλλωστε της Σοβιετικής Ένωσης συνοδεύτηκε από την αναζωπύρωση παλαιών εθνικιστικών αντιθέσεων και την έκρηξη περιφερειακών πολέμων. Η αξία της περεστρόϊκα δεν μετριέται όμως μόνο με τα αποτελέσματα που είχε στη διεθνή ύφεση ή με την αποτροπή του τρίτου παγκόσμιου πολέμου που πέτυχε, μετριέται με αυτό που κληροδότησε στις επερχόμενες γενεές και με τις νέες προοπτικές που άνοιξε στις διεθνείς σχέσεις. Η διπλωματική σκέψη του Γκορμπατσώφ εισήγαγε στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων την *οικουμενική και ουμανιστική διάσταση. Ο κοινός ανθρώπινος πολιτισμός και η σωτηρία του ανθρώπινου γένους από την πυρηνική και οικολογική καταστροφή έγιναν, με τον Γκορμπατσώφ, στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής των κρατών.*

5. Αλλά ο Μ. Γκορμπατσώφ δεν αναδείχθηκε μόνο σε πολιτική φυσιογνωμία που σφράγισε με την παρουσία του την παγκόσμια ιστορία, αλλά και σε ένα μεγάλο μεταρρυθμιστή. Οι δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσώφ είχαν δύο σκέλη.

Πρώτον, τη *διαφάνεια ή γκλασνόστ*, το διαρκή κοι-

νωτικό έλεγχο της εξουσίας που βασίζεται στην ελευθερία του λόγου και στην πολυφωνία των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Και δεύτερον, τη *λαϊκή και εργατική συμμετοχή στη διαχείριση της οικονομίας και στην άσκηση της εξουσίας*. Παρακάμπτοντας το κλασικό, αλλά ανεκπλήρωτο, σοσιαλιστικό αίτημα της άμεσης δημοκρατίας, οι ανανεωτές του σοβιετικού κομμουνιστικού κόμματος προσπάθησαν να συνδυάσουν το σοσιαλισμό με τη δημοκρατία, γι' αυτό και δεν έπαυσαν να φωνάζουν, «περισσότερη δημοκρατία και περισσότερο σοσιαλισμό»: «στην πραγματικότητα, σύμφωνα με το Λένιν, γράφει ο Γκορμπατσώφ, ο σοσιαλισμός και η δημοκρατία είναι πράγματα αδιαίρετα. Οι εργαζόμενες μάζες έρχονται στην εξουσία κερδίζοντας δημοκρατικές ελευθερίες» ... «Περεστρόϊκα σημαίνει πρωτοβουλία των μαζών. Είναι η εκτεταμένη ανάπτυξη της δημοκρατίας, της σοσιαλιστικής αυτοδιαχείρισης, η ενθάρρυνση της πρωτοβουλίας και της δημιουργικής δράσης, η βελτιωμένη τάξη και πειθαρχία». Η συμμετοχική δημοκρατία μαζί με τη διαφάνεια και τον κοινωνικό έλεγχο συνθέτουν αυτό που ο Γκορμπατσώφ ονόμασε: «κοινή συνταγματική δημοκρατία», η οποία προορίζεται να αντικαταστήσει το εβδομηντάχρονο πρότυπο του κρατικού σοσιαλισμού. Οι νέες αυτές δομές πλαισιώνονται από ένα Σύνταγμα που οργανώνει και εγγυάται το κράτος δικαίου, όπως συνέβη με τη συνταγματική αναθεώρηση του 1988. Η μονοπωλιακή κυριαρχία του κόμματος καταργείται συνταγματικά, επέρχεται διαχωρισμός του κόμματος από το κράτος και την κρατική εξουσία, αποκαθίσταται ο ρόλος των Σοβιέτ, ως σωμάτων πολιτικής εξουσίας πάνω στην οποία οικοδομείται η σοσιαλιστική δημοκρατία, αναγνωρίζεται η πολιτική και ιδεολογική πολυφωνία και το δικαίωμα ίδρυσης ενώσεων και κομμάτων. Μια είναι η ιδέα αλλά τρεις οι συνιστώσες που καθοδηγούν τα μεταρρυθμιστικά σχέδια των ανανεωτών: ο ανθρώπινος δημοκρατικός σοσιαλισμός.

6. Η πορεία προς αυτόν το δημοκρατικό και ουμανιστικό σοσιαλισμό είχε σχεδιαστεί να γίνει με την πειθαρχημένη καθοδήγηση του κομμουνιστικού κόμματος, στις ικανότητες και στον ιστορικό προορισμό του οποίου στήριξε ο Γκορμπατσώφ όλες του τις ελπίδες και ολόκληρη την προσπάθεια. Το κόμμα όμως του Λένιν και του Στάλιν ουδέποτε ενστερνίστηκε πραγματικά τις ιδέες της περεστρόϊκα, ούτε πίστεψε σε αυτές, ούτε βέβαια αγωνίστηκε ποτέ, σαν ένα σώμα, να τις πραγματοποιήσει. Όσο για την κοινωνία και τους λαούς της Σοβιετικής Ένωσης, αυτοί είδαν αδιάφορα έως καχύποπτα τις μεταρρυθμίσεις και έμειναν απαθείς απέναντι στις επαναστατικές αλλαγές.

Και το ερώτημα ανακύπτει αμείλικτο: πού στηρίζονταν τότε τα μεταρρυθμιστικά σχέδια του Γκορμπατσώφ; Δεν έβλεπε, άραγε, ο ίδιος τις αντιφάσεις της πολιτικής του, και τι έκανε για να τις λύσει;

Προσπάθησε να αλλάξει ένα κόμμα που ήταν πάντα εχθρικό ή αντίθετο στις αλλαγές, να μεταρρυθμίσει ένα κράτος που δεν ήταν δυνατόν να μεταρρυθμιστεί χωρίς να αυτοκαταργηθεί, να αναδιαρθρώσει μια κοινωνία που αντιστεκόταν πεισματικά σε κάθε μεταρρύθμιση από την εποχή του Μ. Πέτρου και της Μ. Αικατερίνης και απέρριπτε κάθε δυτικό εξορθολογισμό και εκσυγχρονισμό. Προσπάθησε, τέλος, να συνταιριάσει την υπερχλιετή δεσποτική πολιτική παράδοση της Ρωσίας με τις φιλελεύθερες και ατομοκεντρικές αξίες της Δύσης και να εφαρμόσει την πολιτική δημοκρατία σε μια χώρα που δεν γνώρισε ποτέ της θεσμούς αντιπροσωπευτικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και σε ένα λαό που δεν γνώρισε ποτέ του τη συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Δεν είχε, άραγε, προσέξει τα λόγια του Ντοστογιέφσκι, ότι η «ιδέα μιας δημοκρατικής κυβέρνησης στη Ρωσία ήταν κάτι αδιανόητο; Η γη μας δεν είναι καμωμένη ευρωπαϊκά. Αλλά ποιοι σκέφτονται στη Ρωσία τη Δημοκρατία; Ό,τι καλό υπάρχει στη Ρωσία από την εποχή του Μ. Πέτρου ήρθε άνωθεν από το θρόνο, ενώ εκ των κάτω εκφράστηκε πάντα η ξεροκεφαλιά και η άγνοια» (Απολογία).

Αν όμως γνώριζαν τις αντιστάσεις και τα ανυπέρβλητα εμπόδια που θα συναντούσαν οι οπαδοί της περεστρόικα, τότε γιατί επιχείρησαν ένα τόσο τιτάνειο έργο; Γιατί ανέλαβαν τον κίνδυνο των μεταρρυθμίσεων και αναδέχθηκαν το ενδεχόμενο της αποτυχίας και της παλινόρθωσης; Η απάντηση στα ερωτήματα αυτά είναι πρόωρη και παρακινδυνευμένη και ίσως προπετής. Στην απάντηση όμως αυτή βρίσκεται *όλο το δράμα και το μεγαλείο της προσωπικότητας του Μ. Γκορμπατσώφ*, γι' αυτό και παρόλα αυτά θα την αποτολήσουμε.

Δέχθηκε την πρόκληση της ιστορίας και ανέλαβε τις ευθύνες του ως ελεύθερος άνθρωπος και ως ανα-

νεωτής κομμουνιστής. Διότι πίστευε ότι δεν υπήρχε άλλη λύση και ότι αυτό επέβαλλε η αφοσίωσή του στο σοσιαλιστικό ιδεώδες, αυτό απαιτούσε η παράδοση και η τιμή του σοσιαλιστικού κινήματος, αυτό όφειλε να κάνει κάθε ηγέτης που διαθέτει τόλμη και φαντασία και αγωνίζεται για μια δικαιότερη κοινωνία και ένα καλύτερο κόσμο, αυτή την πολιτική όφειλε να ακολουθήσει κάθε κοινωνικός αγωνιστής που θέτει τις ιδέες του πιο πάνω από τους θεσμούς και πιστεύει στη δημιουργική ικανότητα του λαού.

Έμεινε στις επάλξεις και αγωνίστηκε μέχρι τέλους, αντιστάθηκε στο πραξικόπημα παρόλο που είχε διαβλέψει τον κίνδυνο της δικτατορίας και είχε προειδοποιήσει τους συμπατριώτες του για την επερχόμενη κατάρρευση, αν δεν συνειδητοποιούσαν την αναγκαιότητα της αλλαγής του συστήματος και δεν αγωνίζονταν γι' αυτήν. Η κατάρρευση δεν ήταν για τον Γκορμπατσώφ αναπόφευκτη ούτε μοιραία, ήταν απλώς προβλέψιμη ως ενδεχόμενη εξέλιξη και άρα ανατρέψιμη.

Αναδέχθηκε τον κίνδυνο να γίνει από δημιουργός της ιστορίας θύμα της, γιατί αυτό είναι το τίμημα της ελευθερίας του ανθρώπου. Έπραξε το καθήκον του τάσσοντας τον εαυτό του να φυλάττει Θερμοπίλεις μαζί με τους συντρόφους της «περεστρόικα» και τους κομμουνιστές της ανανέωσης όλου του κόσμου. Γι' αυτό, όπως θα έλεγε ο ποιητής,

«Τιμή σ' εκείνους που στην ζωή των
ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπίλεις.
Ποτέ από το χρέος μη κινούντες.

.....
Και περισσότερη τιμή τους πρέπει
όταν προβλέπουν (και πολλοί προβλέπουν)
πως ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος,
κ' οι Μήδοι επί τέλους θα διαβούνε.

Και οι Μήδοι διάβηκαν και άλωσαν τη φημισμένη πόλη. Ένα κεφάλαιο της παγκόσμιας ιστορίας έκλεισε. Η ιστορία όμως δεν τελείωσε, ούτε η συμβολή σε αυτήν του Μ. Γκορμπατσώφ.